

BESLUT

2018-06-11

Dnr: 17/01572

SAKEN

SVT Nyheter Öst, SVT1, 2017-05-22, 2017-05-23 och 2017-06-02, kl. 07.10, 07.35, 08.10, 08.35, 09.10, 18.30 och 19.55 samt SVT2, kl. 21.45, SVT1, 2017-05-24 och 2017-05-29, kl. 07.10, 07.35, 08.10, 08.35, 09.10 och 18.30 samt SVT2, kl. 21.45, SVT1, 2017-05-30, kl. 07.10, 07.35, 08.10, 08.35, 09.10 och 18.30, SVT1, 2017-06-07, kl. 18.30 och 19.55, SVT1, 2017-06-18, kl. 18.10 och 19.55, SVT1, 2017-06-28, kl. 18.25 och 19.55 samt SVT2, kl. 21.25 och *Rapport*, SVT1, 2017-06-02, kl. 19.30, inslag om en friskola; fråga om opartiskhet och saklighet samt beriktigande

BESLUT

Inslagen som sändes den 29 maj och den 18 juni 2017 fälls. De strider mot kravet på opartiskhet. Övriga inslag frias.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGEN

Inslagen utgjorde del av en granskning av friskolan Kunskapsljuset i Norrköping. Inledningsvis tog granskningen sikte på att skolan erhållit extra ekonomiska resurser men att personal vittnade om att pengarna inte gick till eleverna och att skolans ekonomi inte gick att granska. Senare riktades även kritik mot såväl kommunen som Skolinspektionen för bristande tillsyn av skolan. I den senare delen av granskningen hördes utbildningsministern ge sin syn på saken.

Anonyma intervjuer med före detta anställda och föräldrar är transkriberade enligt textning i inslagen.

SVT Nyheter Öst den 22 maj 2017, kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35 och 9.10

I inslagen sades bland annat följande.

(Nyhetspresentatör) – Mångmiljonbelopp av skattemedel har betalats ut till en muslimsk friskola i Norrköping helt utan kontroll. Pengarna skulle hjälpa barn med svaga förutsättningar, men ingen vet vart pengarna hamnat. (Reporter) – Den muslimska friskolan Kunskapsljuset får mest pengar i Norrköpings kommun, räknat per elev 2017. Skolan har fått 23 miljoner kronor i extrapengar de senaste sju åren. Det visar vår granskning. Nyheten om att skolan haft tillgång till så mycket extraresurser kommer som en chock för de före detta anställda.

Två före detta anställda intervjuades sedan. De sa bland annat att pengarna inte kan ha gått till att eleverna ska nå målen, att många köpt material för egna pengar och att de själva, barn och föräldrar blivit lurade. Därefter sades följande.

(Reporter) – Samtidigt som extrapengarna rullat in, så har skolan så lite högskoleutbildade lärare, att den är bland de sämsta i landet. Trettiofemte plats från botten av nära femtusen grundskolor. [---] (Reporter) – Varför ligger det så lågt? (Huvudman) – Läraren... en del som kanske ser att det är muslimsk profil kanske säger såhär "att de kanske undervisar på ett annat språk än svenska" Och det gör vi inte. Men så akut är det inte. Vi försöker att få, det är inte bara vi som saknar. Hela Sverige saknar ju 8 000 behöriga lärare.

Avslutningsvis i inslagen sa en före detta anställd att det förekom mycket trakasserier på skolan, att många har mått dåligt och lämnat jobbet och att många fått sparken.

Inslagen i *SVT Nyheter Öst* den 22 maj 2017, kl. 19.55 och kl. 21.45 var i stort sett likalydande som ovanstående inslag.

SVT Nyheter Öst den 22 maj 2017, kl. 18.30

I inslaget sades bland annat följande.

(Nyhetspresentatör) – Friskola i Norrköping fick 23 miljoner kronor i skattemedel. Skulle gå till fler lärare, men oklart vart pengarna tog vägen. [---] (Nyhetspresentatör) [...] – 23 miljoner kronor av skattemedel har betalats ut till en friskola i Norrköping, helt utan kontroll. Pengarna skulle gå till fler lärare och ökat elevstöd. I stället så har skolan färre behöriga lärare än tidigare och ligger nu i absoluta botten bland landets nära 5 000 grundskolor.

Före detta anställda sa sedan bland annat att konflikter dominerade, att det var kaos och full kalabalik och att personalen, barnen och eleverna blivit lurade. Reportern sa sedan att ingen vågar tala öppet om de förhållande som råder på skolan varpå en förälder intervjuades. Föräldern sa bland annat att utbildningen på skolan höll en mycket låg nivå och att skolan inte hade bra lärare. Reportern sa sedan att skolan fick mest pengar i Norrköping kommun räknat per elev år 2017, att skolan fått 23 miljoner kronor i extrapengar de senaste sju åren men att nyheten om skolans extraresurser kom som en chock för före detta anställda. Fler före detta anställda sa att det var ofattbart, att det var dålig tillgång på

materiel, att de blivit lurade och att pengarna inte gått till att eleverna skulle nå målen. Därefter sa reportern följande.

Samtidigt som extrapengarna rullat in, så har skolan så lite högskoleutbildade lärare, att den är bland de sämsta i landet. Trettiofemte plats från botten, av nära 5 000 grundskolor. [...] Antalet lärare med pedagogisk lärarexamen har fullkomligt rasat på Kunskapsljuset de senaste fem åren – från 64 procent till 31 procent. Här är rikssnittet 82 procent.

I inslaget intervjuades sedan en företrädare för Lärarförbundet som sa att det var allvarsamt och ett tecken på att det inte är en bra arbetsmiljö för lärare. Två före detta anställda sa därefter bland annat att det var vanligt med trakasserier om någon inte följde skolans direktiv, att många mått dåligt och lämnat jobbet och att det blir något obehagligt sektliknande. Reportern sa sedan att det vittnas om att utbildade lärare skräms bort men att pengarna blivit kvar. Reportern sa sedan att skolan erhållit pengarna av Norrköpings kommun som omfördelat skolpengen, att bidraget ska vara en resurs för elever med bland annat svaga förutsättningar, och att de utgör cirka 25 procent av skolans budget. Därefter intervjuades en skoldirektör som sa att de delar ut pengar men inte följer upp utan att det är Skolinspektionens ansvar att säkra att pengarna används korrekt. En avdelningschef vid Skolinspektionen svarade i intervju att det är kommunens uppgift och att det inte funnits något krav på Skolinspektionen att följa upp de pengar som betalats ut. Därefter sades följande.

(Reporter) – Ja, man skyller på varandra och det här innebär att ingen har kontroll över hur mångmiljonbelopp av skattemedel används. Enligt Sveriges kommuner och landsting, SKL, så behöver inga skolor i landet redovisa vad pengarna används till och kommunerna behöver i sin tur inte kontrollera att pengarna används till det de är ämnade för. (Företrädare Lärarförbundet) – Så att uppföljning, hur man använder det, de här pengarna och hur man säkerställer att det kommer dem som behöver till del, det är ju det viktigaste.

Den tidigare intervjuade föräldern syntes igen och sa då bland annat att disciplinen på skolan var för dålig, att en annan skola vore bättre och att det skulle vara lättare för barnen att integreras på en annan skola. Reportern intervjuade därefter skolans huvudman och följande sades.

(Reporter) – Kunskapsljuset ligger ju i absoluta botten. På trettiofemte plats i landet, när det gäller tillgången på lärare med pedagogisk högskoleutbildning. (Huvudman) – Det har inte jag sett, faktiskt. Att vi ligger så långt ner. (Reporter) – Varför ligger det så lågt? (Huvudman) – Några lärare ser att det är muslimsk profil och tror att vi undervisar på annat språk än svenska, men det gör vi inte. Vi har några som går lärarhögskolan och blir utexaminerade nu. En del blir klara till sommaren, en del till hösten.

Därefter sa reportern att skolan drivs som en ekonomisk förening vilket innebär att årsredovisningen inte är offentlig varpå följande sades.

(Reporter) – Ni har ju fått 23 miljoner kronor i strukturbidrag. Vad har ni gjort för de pengarna? (Huvudman) – Vi har jobbat mycket med svenska som andraspråk. Vi har anställt en kurator på heltid. Sedan fyra, fem år tillbaka. Vi har höjt närvaron av vuxna på skolan.

Reportern sa sedan att de efter kontroll i Skolverkets statistik inte kunnat se någon satsning på mer personal utan att det tvärtom blivit fler elever per lärare och att de flesta lärare är obehöriga. Samtidigt visades texten ”Antal elever per lärare: 2014: 6,6; 2015: 8,9; 2016: 10,6; Rikssnitt: 12”. Därefter, samtidigt som det visades i bild hur huvudmannen började ta av sig myggan och hur kameran skiftade fokus till att filma marken, sades följande.

(Huvudman) – Det är inte bara vi, i Sverige saknas 8 000 behöriga lärare. Men så akut är det inte. (Reporter) – De säger, till och med, de här lärarna som har jobbat hos dig, att de har fått köpa skolmaterial för egna pengar. (Huvudman) – Jag vill inte svara på sådana frågor. Vi avbryter. Nu pratar vi inte! Det är folk som vill förstöra för skolan. (Reporter) – Vilka är de? (Huvudman) – De har jobbat här, men vi har sparkat ut dem.

SVT Nyheter Öst den 23 maj 2017, kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35 och 9.10

Inslagen påannonserades enligt följande.

(Nyhetspresentatör) – [...] 23 miljoner kronor har Norrköpings kommun betalat till friskolan Kunskapsljuset i extra stöd, men på tolv år har kommunen varken besökt skolan eller kontrollerat hur de här pengarna har använts. Och nu reagerar den politiska oppositionen mot bristen på kontroll, efter att ha tagit del av vår granskning.

Därefter intervjuades ett oppositionsråd som bland annat sa att det var helt oacceptabelt och att hon skulle vilja stänga skolan i rådande läge. En före detta anställd intervjuades sedan och sa att politikerna var medvetna om att barnen inte fick den hjälp de behöver men att de tittar bort. Reportern sa därefter att kommunens kontrollmöjligheter bestod i insynsbesök där utbildningsförvaltningen ska informera sig om skolors verksamhet och att det enligt kommunens praxis ska ske besök vart tredje år. Reportern sa senare att det insynsbesök som gjorts på skolan i januari var det första på tolv år och att man vid besöket inte kontrollerat hur de kommunala bidragen använts. Avslutningsvis sades följande i en intervju med ett kommunalråd.

(Reporter) – Nej, det verkar omöjligt med dagens regelverk att kommunen fullt ut kan ta reda på hur pengarna de bidragit med används. (Kommunalråd) – Vi har inte tillgång till att se hur de använder sina pengar. Vi har inte rätt att gå in på någon fristående skola och få se på deras räkenskaper.

SVT Nyheter Öst den 23 maj 2017, kl. 18.30

Inledningsvis i inslaget sades följande.

(Nyhetspresentatör) – [...] SVT kan i dag avslöja att Norrköpings kommun inte har besökt eller kontrollerat den kritiserade friskolan Kunskapsljuset på tolv år. Detta trots att man betalat ut tjugotre miljoner kronor till skolan i särskilt stöd. Kunskapsljuset beskrivs av flera före detta lärare som en skola i kaos. [...] (Reporter) – Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Därefter följde flera intervjuer med före detta lärare som sa följande.

(Före detta lärare 1) – Mycket konflikter och hotfyllda uttalanden. (Före detta lärare 2) – Full kalabalik, alltså. (Före detta lärare 3) – Det fanns personal som gapade och härjade med barnen. Det var jag inte alls van vid. (Före detta lärare 4) – Det var regelrätta slagsmål. (Före detta lärare 5) – I kapprummet var det otroligt högljutt. Det ven stövlar och skor i luften. (Före detta lärare 4) – Kaoset återkom hela tiden.

Reportern berättade därefter kort om skolan, elevernas förutsättningar, att skolan erhållit 23 miljoner i bidrag för att stödja barnen men att kalabaliken, enligt tidigare lärare, försvårade ambitionen. En före detta lärare sa att det saknades studiero på skolan vartefter skolans huvudman sa följande.

(Huvudman) – När det kommer vittnesmål från personer som är mot oss, eller har någonting personligt emot mig, så kan jag bara bemöta det med att det är lögn. Tror ni på sagorna är det er sak.

Något senare i inslaget, efter att reportern berättat om kommunens kontrollmöjligheter av skolan i form av insynsbesök sa en förälder i intervju att skolan inte var bra för samhället och att det vore bäst om skolan stängdes. En skylt med texten ”Kunskapsljuset – ’Ett misslyckande’” visades samtidigt som reportern upprepade vad som sagts i tidigare inslag om att kommunen vid det första besök som gjorts på tolv år inte kontrollerat hur de kommunala och skattefinansierade bidragen använts. Kommunalrådet sa därefter att det aldrig var bra med stor omsättning på personal varpå följande sades.

(Reporter) – Ja, högst ansvarige för skolorna i Norrköping försvarar sig med att kommunen inte kan kontrollera friskolors ekonomi fullt ut. För i dagsläget har kommunen inte rätt att gå in i några årsredovisningar. Bara fråga om dem.

(Kommunalråd) – Vi har inte tillgång till att se hur de använder sina pengar. Vi har inte rätt att gå in på någon fristående skola och se på deras räkenskaper.

Inslagen i *SVT Nyheter Öst* den 23 maj 2017 kl. 19.55 och kl. 21.45 var i stort sett likalydande med inslaget kl. 18.30. I inslaget kl. 19.55 uppgavs att huvudmannen tillbakavisade kritiken och i inslaget kl. 21.45 visades en intervju med huvudmannen där han bemötte kritiken från före detta anställda.

SVT Nyheter Öst den 24 maj 2017 kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35 och 9.10

Inslagen inleddes enligt följande.

(Nyhetspresentatör) – Inga specialpedagoger och brist på kvalificerade lärare, trots 23 miljoner kronor i bidrag från kommunen. Vi fortsätter i dag vår granskning av den religiösa friskolan Kunskapsljuset i Norrköping. Och i dag visar vi på att det finns andra skolor i kommunen som valt en helt annan väg, när det gäller att använda de kommunala bidragen.

I inslagen berättades det därefter om och visades bilder från en annan skola, Söderporten, i kommunen. Det sades bland annat att skillnaden var enorm mellan skolorna vad gäller lärarkompetens varpå grafik visades som illustrerade skillnaderna skolorna emellan samt rikssnittet. Rektorerne för skolan Söderporten intervjuades också varpå intervjuer med före detta anställda vid

Kunskapsljuset visades. I intervjuerna sades bland annat att undervisningen undergrävdes och att den hela tiden blev sämre. Skolans huvudman medverkade intervjuades och sa att de försökte få tag på behöriga lärare och att hela Sverige saknar 8 000 behöriga lärare, när han tillfrågades om varför de inte kunde hålla samma höga nivå. Därefter sades följande.

(Reporter) – Men det resonemanget håller inte, när vi jämför med grannskolan Söderporten. Kunskapsljuset har dessutom fått 23 miljoner kronor i extrastöd av kommunala skattemedel, för att stärka lärarkompetensen. (Före detta anställd) – Det här strukturbidraget från kommunen, en vanlig skola sätter ju då in läsgrupper, mattegrupper och specialpedagoger och delar klasser. Då går pengarna åt till det de ska göra. Men det hände inte på Kunskapsljuset.

Inslaget i *SVT Nyheter Öst* den 24 maj 2017 kl. 21.45 var i huvudsak likalydande.

SVT Nyheter Öst den 24 maj 2017 kl. 18.30

I påannonseringen sades följande samtidigt som en skylt med texten ”Friskolor Olika villkor för eleverna” visades.

(Nyhetspresentatör) – Inga specialpedagoger och brist på kvalificerade lärare trots 23 miljoner kronor i bidrag från kommunen. Vi fortsätter vår granskning av den religiösa friskolan Kunskapsljuset i Norrköping. Och det finns andra skolor i kommunen, som valt en helt annan väg när det gäller att använda de kommunala bidragen.

Därpå följde en intervju med en före detta anställd som sa att skolan ägnar sig åt förvaring av barnen. Reportern sa att många av barnen på ”den muslimska friskolan” har svaga förutsättningar och föräldrar med låg utbildningsnivå varpå en före detta anställd sa att många barn med behov av hjälp inte får det.

Efter att andelen behöriga lärare illustrerats med grafik och reportern sagt att andelen rasat de senaste fem åren sa en före detta anställd att när den [personen] jobbade där fanns två kanske tre behöriga lärare och att skolan sedan plockade in folk som fanns i närheten. Den före detta läraren sa också att skolan bland andra tog in busschaufförer som saknade lärarutbildning och vars svensk-kunskaper inte hade räckt till för att klara av en lärarutbildning.

Därefter jämförde reportern Kunskapsljuset med skolan Söderporten på samma sätt som i inslaget kl. 7.10. Reportern sa också att det var få lärare på Kunskapsljuset med fast anställning, 33 procent jämfört med Söderportens 90 procent. En kort intervju med huvudmannen för Kunskapsljuset visades sedan där han, på frågan om varför de inte kunde hålla samma nivå, svarade följande.

Ja fråga lärarna. Fråga allmänheten. Vi försöker få, det är inte bara vi som saknar. Hela Sverige saknar ju 8 000 behöriga lärare.

Därefter sades följande.

(Reporter) – Men det resonemanget håller inte, när vi jämför med grannskolan Söderporten. Kunskapsljuset har dessutom fått 23 miljoner kronor i extrastöd av

kommunala skattemedel, för att stärka lärarkompetensen. (Före detta anställd) – Det här strukturbidraget från kommunen, en vanlig skola sätter ju då in läsgrupper, mattegrupper och specialpedagoger och delar klasser. Då går pengarna åt till det de ska göra. Men det hände inte på Kunskapsljuset. (Reporter) – På kommunala Söderporten har man också stora kommunala strukturbidrag för att stärka undervisningen. Men långt ifrån vad Kunskapsljuset får. När Söderporten får 16 000 kronor per elev i år, så får Kunskapsljuset 27 000 kronor.

Avslutningsvis intervjuades ytterligare en före detta anställd som sa att den tänkte på barnens framtid och att skolan, för allas bästa, borde stängas.

SVT Nyheter Öst den 29 maj 2017 kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35 och 9.10

Inslagen hade rubriken ”Norrköping Fel att ge friskolan klartecken”. I påannonseringen sades följande med viss variation.

(Nyhetspresentatör) – Vi fortsätter vår granskning av den muslimska friskolan Kunskapsljuset i Norrköping. Nu riktas kritik mot att skolan fick grönt ljus av Skolinspektionen. Detta för tre år sedan och trots allvarliga brister och att inspektionen aldrig gjorde ett uppföljande besök på skolan. Flera menar att skolan borde ha stängts redan då.

Därefter intervjuade reportern en representant för Lärarförbundet som bland annat sa att det var mycket allvarliga brister. Ett klipp från en intervju med en före detta anställd som sa att allt behöver åtgärdas visades sedan. Representanten återkom därefter och sa att hon var förvånad över att Skolinspektionen bedömt att problemen var lösta inom ett år och att det inte går att lösa så stora problem på ett år. Reportern intervjuade därefter chefen för skolinspektionen i Linköping som uttalade sig om deras bedömning, att de inte åkt till skolan en andra gång och att skolan uppnådde en miniminivå.

Inslaget i *SVT Nyheter Öst* den 29 maj kl. 21.45 var i stort sett likalydande.

SVT Nyheter Öst den 29 maj 2017 kl. 18.30

I det så kallade löpet sades följande av nyhetspresentatören.

Vår kritik mot Skolinspektionens granskningar, den muslimska friskolan Kunskapsljuset borde ha stängts för länge sen.

Inledningsvis var inslaget i stort sett likadant som det inslag som sändes bland annat kl. 7.10 men med följande tillägg.

En före detta anställd intervjuades och läste upp delar ur Skolinspektionens rapport. Bland annat sades följande.

(Före detta anställd) – "[---] förelagt huvudman att vidta åtgärder avseende undervisning och lärare. Tillsättning av pedagogiskt ledarskap och utveckling av utbildning." Det är allt. Allt behöver åtgärdas.

Senare visades grafik över andel lärare med pedagogisk högskoleexamen och följande sades.

(Reporter) – Efter inspektionen 2013 och uppföljningen året efter, så händer något som kan verka motsägelsefullt. (Reporter) – Nu faller lärarkompetensen och personaltätheten på skolan och specialpedagogen, ja, den försvinner. Och det trots att skolan uppgett till Skolinspektionen att man höll på att rekrytera fler specialpedagoger. (Chef Skolinspektionen Linköping) – Det är inte alls bra. Man måste ha både, både en viss kapacitet och lärarkompetens. Och det är en stor vanlig brist i skolan i dag. (Reporter) – Men trots betydligt sämre lärarkompetens, så lyckas eleverna nu bättre. Nu når de målen i de allra flesta ämnen. (Företrädare Lärarförbundet) – En förklaring är ju, helt enkelt, att man är ålagd att sätta, glädjebetyg. Bättre betyg än vad man förtjänar. (Reporter) – Ja, lärarfacket ser tecken på glädjebetyg i statistiken. Det vill säga att betygen är bättre än vad eleverna presterat på de nationella proven. (Företrädare Lärarförbundet) – Från att inte ha haft någon koll alls, till att ha full koll på elevernas resultatutveckling – med en personalstyrka som inte är behöriga lärare, fullt ut. Det är lite märkligt.

Därefter sades följande.

(Huvudman) – Nej. Det vill jag inte svara på. (Reporter) – [ohörbart] en person, eller?
(Huvudman) – Nej! Nej, nu pratar vi inte.

Reportern sa sedan att frågan om glädjebetyg var en av många som de inte fick svar på då huvudmannen valde att avbryta intervjun. Samtidigt visades hur huvudmannen tog av sig mikrofonen och reste sig upp och hur kameran filmade marken. Därefter sa före detta anställda i intervjuer att de trodde att Skolinspektionen inte la ner skolan år 2013 på grund av att de just stängt Jasminskolan och var rädda för att lägga ner ytterligare en muslimsk friskola. Arkivbilder från Jasminskolan visades sedan och bland annat följande sades.

(Reporter) – Under stor uppståndelse stängde Skolinspektionen den muslimska Jasminskolan i Norrköping. Tre månader senare gjordes inspektion på Kunskapsljuset. (Chef Skolinspektionen Linköping) – Man kan anklaga Skolinspektionen för mycket. Men vi är inte fega. (Före detta anställd) – Man känner hopplöshet inför att klaga eller tala om hur illa det är. Politikerna och Skolinspektionen håller dem om ryggen. Det är som att ro i motvind.

SVT Nyheter Öst den 30 maj 2017 kl. 18.30

Inslaget påannonserades enligt följande.

(Nyhetspresentatör) – Just nu så pågår tillsyn av den religiösa friskolan Kunskapsljuset i Norrköping. Men tidigare lärare, annan personal och lärarfacket riktar dock stark kritik mot Skolinspektionens kontrollmöjligheter. De menar att de fungerar dåligt i en sådan här slutna skolmiljö.

Flera före detta anställda intervjuades och sa att det var auktoritärt, en värld som är ett samhälle i sig självt – utanför det vanliga samhället, att det var tragiskt och att barnen på skolan inte blir integrerade i samhället. Sedan sades följande av reportern.

Det de beskriver är en sluten värld, tidigare lärare och annan personal som vi pratat med. Ingen törs heller tala öppet om Kunskapsljuset. Några vågar inte ens ställa upp på anonyma intervjuer, av rädsla för repressalier.

Chefen för Skolinspektionen Linköping intervjuades därefter och sa att det var tråkigt om det finns människor som inte vågar berätta om vad som sker i skolan vartefter flera före detta anställda intervjuades. De sa bland annat att det fanns mycket hållhakar och social kontroll, föräldrar som fick hjälp av huvudmannen, att man inte fick ifrågasätta saker utan att man då blev kallad till ledningen och att det är lite som en sekt. Skolans huvudman intervjuades därpå och sa då följande.

Jag har hört hörsaga från folk som beklagar och säger att det är jag, att de är rädda för mig, eller de vill inte prata med mig. Det är osant. De, låt dem bemöta oss. Inför kamera. Inför allmänheten.

Därefter sades följande.

(Reporter) – På Lärarförbundet känner man igen den slutenhet som det vittnas om på vissa friskolor. (Företrädare Lärarförbundet) – Nästan lite sektaristiskt, kan man säga. För mig är det mest oroande när Skolinspektionen inte lyckats se igenom, och se detta. När de verktygen de har inte räcker. (Före detta anställd) – Skolinspektionen har gjort besök, men skolan dölde det. [...] (Reporter) – Förtroendet för Skolinspektionens kontrollmöjligheter är lågt. (Företrädare Lärarförbundet) – Vi har ju erfarenheter tidigare, att när man anmäler tre, fyra dagar i förväg att man ska komma, så hinner man ju städa och snygga upp rätt bra. Och att eleverna sköter sig just då. (Reporter) – Och även när Skolinspektionen överraskade med ett oanmält besök på Kunskapsljuset, då ska skolan ha lyckats dölja brister, enligt våra källor. Några ur personalen ska ha sprungit, från den ena skolbyggnaden till den andra, för att varna. (Före detta anställd) – Det var några som sprang för att visa att skolan är seriös. Men den är inte det. [...] (Reporter) – Enligt Skolinspektionens plan ska utredningarna av Kunskapsljuset vara klar någon gång i juni. Och hur den dolda verksamhet som många menar råder på skolan, och hur det påverkar inspektionen, svarar man så här på.

Chefen för Skolinspektionen i Linköping sa därefter bland annat att de arbetade med enkäter där de svarande kan vara anonyma. Avslutningsvis i inslaget sades följande av nyhetspresentatören.

(Nyhetspresentatör) – Och hela vår granskning om Kunskapsljuset finns på vår webbplats. Och så har vi en rättelse att göra till vårt inslag om Kunskapsljuset i morse. Då sa vi att inga lärare på skolan är med i någon facklig organisation. Lärarförbundet vill i dag inte lämna ut vilka som är medlemmar men en lärare på skolan har hört av sig till oss och säger att hon är kontaktombud för facket och att flera där är medlemmar.

Inslagen i *SVT Nyheter Öst* den 30 maj 2017, kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35 och 9.10 var kortare versioner av det inslag som sändes kl. 18.30. I inslagen sa reportern ”Läraryrket har svårt att ha insyn på skolan, eftersom ingen i personalen är ansluten till facket. Men ändå känner man igen situationen från andra skolor”.

SVT Nyheter Öst den 2 juni 2017 kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35, 9.10 och 19.55

I inslagen visades inledningsvis en skylt med texten ”Kunskapsskolan ’Absurt’ säger utbildningsministern” och följande sades.

(Nyhetspresentatör) – Utbildningsminister [namn] kommenterar i dag vår granskning av den religiösa friskolan, Kunskapsskolan i Norrköping. ”Absurt”, säger han, om att skolan får 23 miljoner i extra resurser för att stötta svaga elever, samtidigt som man har en av landets sämsta lärarkompetenser.

En reporter intervjuade därefter utbildningsministern och följande sades.

(Reporter) – Har du sett någonting utav den granskning vi har gjort?

(Utbildningsminister) – Det har jag gjort. Och jag, jag blev oerhört oroad. Och när man får den här typen av rapporter, om en skola som fått mycket extra resurser, men när man samtidigt har mycket låg behö, andel behöriga lärare. Ja, det ska vi inte behöva se någonstans. Och allra minst för de elever som har de största behoven. (Reporter) – Men hur rimligt är det då, att fortsätta driva en skola när lärartillgången bara är 15 procent – alltså behöriga lärare? (Fridolin) – Ja, Skolinspektionen gör ju nu en, en granskning av alla skolor i Norrköping. Också den här skolan. Men grunden för mig är ju att det kan inte fortsätta vara vilda västern, med regler för friskolor. Det ska vara stark koll på vilka som får förtroendet att driva skola. Det är kanske vårt viktigaste välfärdsuppdrag. Och vi ska kunna följa varenda skattekrona, som går in i verksamheten. Det är helt absurt att det inte är så i dag. Jag kommer att lägga fram sådan lagstiftning till riksdagen.

Inslaget i *SVT Nyheter Öst* den 2 juni kl. 21.45 var i stort sett likalydande.

Rapport den 2 juni 2017 kl. 19.30

Inslaget inleddes enligt följande.

(Nyhetspresentatör) – Vi byter ämne. ”Kommunerna”, säger Skolverket. ”Skolverket”, säger kommunerna. Ja, vem är det egentligen som ska granska hur de hundratals miljoner kronorna som betalas ut i kommunala bidrag till friskolor används på rätt sätt? Det vill säga, att de kommer eleverna till del. Utbildningsminister [namn] säger att det hela är absurt och att lagstiftningen brister. (Utbildningsminister) – Det är ju vilda västern! Självklart ska vi kunna följa var våra skattepengar går. Det här handlar både om barnens framtid och att du och jag som skattebetalare ska veta vart våra skattepengar går någonstans.

En reporter sa sedan följande.

I Norrköping har den muslimska friskolan Kunskapsljuset fått 23 miljoner kronor av kommunen i så kallade strukturbidrag för att stötta undervisningen. Bidrag som inte behöver redovisas vad de gått till. Så här säger en av många tidigare lärare som vi talat med, men som av rädsla för repressalier från skolans ledning inte törs ställa upp öppet framför kameran.

Intervjuer med två tidigare anställda visades där de bland annat sa att pengarna inte gått åt till det de ska. Därefter visades grafik över andel lärare med pedagogisk högskoleexamen. Reportern sa sedan att skolan fått mest pengar i kommunen samtidigt som lärartillgången rasat. En före detta anställd sa i intervju att några barn har enormt speciella behov varpå utbildningsministern i

intervju bland annat sa att alla lärare bör vara behöriga på en sådan skola. Därefter, samtidigt som det visades i bild hur huvudmannen började ta av sig myggan och hur kameran skiftade fokus till att filma marken, sades följande.

(Huvudman) – Vi försöker att få det... Det är inte bara vi som saknar. Hela Sverige saknar ju 8 000 behöriga lärare. Men så akut är det inte. (Reporter) – De säger, till och med, de här lärarna som har jobbat hos dig att de har fått köpa skolmaterial för egna pengar. (Huvudman) – Ja, nu vill jag inte svara på sådana frågor, nu. Tyvärr. Vi avbryter. (Huvudman) – Folk vill förstöra för skolan! (Reporter) – Vilka då? (Huvudman) – De har jobbat här, men de har gått härifrån för att vi har sparkat ut dem.

Därefter sades följande.

(Reporter) – Nej. Vi får ingen total dokumentation på vad pengarna gått till. Och det får inte kommuner runtom i landet heller. Till exempel har Stockholms stad beviljat 263 miljoner kronor i strukturbidrag till friskolor bara under 2017. Och Malmö 110 miljoner kronor under de senaste tre åren. Utan att man har laglig rätt att kontrollera vad pengarna som man själva delat ut har gått till. (Utbildningsdirektör Norrköping) – Men det är Skolinspektionen som har ansvar för att säkra att pengarna används på ett korrekt sätt. (Chef Skolinspektionen Linköping) – Det ska kommunen göra. Vi granskar inte det. (Utbildningsminister) – Ja. Båda har ett ansvar. Problemet är att lagen brister. Vi kan inte i dag följa skattepengarna som går in i en skola. Och det är ju helt absurt! (Reporter) – När har vi fått bort vilda västern inom skolan? (Utbildningsminister) – Ja, jag lägger fram en lagstiftning till riksdagen under den här mandatperioden, för att vi ska kunna följa alla skattepengar som går in i en skola.

SVT Nyheter Öst den 2 juni 2017 kl. 18.30

Inslaget var i stora drag likalydande med inslagen som sändes under morgonen och inslaget i *Rapport* med följande tillägg.

Efter att reportern kommenterat utbildningsministerns reaktion sa han att det förekom reaktioner på granskningen av skolan på sociala medier. Delar av kommentarsfält som visades i bild lästes upp av en speakerröst, bland annat ”skandal” och ”stäng skolan”. Avslutningsvis i inslaget sa nyhetspresentatören följande.

(Nyhetspresentatör) – Och några av Kunskapsljusets lärare har hört av sig till oss efter granskningen och vill måla upp en annan bild av skolan. Och vi kommer att sända ett inslag med dem nästa vecka. Hela den här granskningen hittar du på vår webbsida.

SVT Nyheter Öst den 7 juni 2017, kl. 18.30

Inslaget påannonserades enligt följande.

(Nyhetspresentatör) – Nu går flera i personalen för den hårt kritiserade muslimska friskolan Kunskapsljuset till skolans försvar. En del av lärarna valde att träffa oss men ingen av de som faktiskt är kritiska till verksamheten visade sig vid mötet.

I inslaget uppgavs sedan att personal ville ge en något positivare bild av skolan än den som förmedlats. Flera anställda intervjuades och sa bland annat att alla vuxna arbetar hårt för att barn ska lära sig så mycket som möjligt och att de trivs. Efter att reportern sammanfattat hur mycket pengar skolan fått och varför

sa en före detta anställd i intervju att folk börjar och slutar. Därefter visades grafik över andel lärare med pedagogisk högskoleexamen vid skolan och hur andelen förändrats över tid. Reportern sa sedan att lärarkompetensen fallit och att det fanns en enda behörig lärare enligt Skolverkets statistik. En mentor och en lärare vid skolan svarade på reporterns frågor om bristen på lärare vid skolan. De sa bland annat att det var svårt att rekrytera lärare och att folk hade fördomar och förutfattade meningar om verksamheten. Reportern sa också att nio personer ur personalen var utsedda att möta SVT vid skolan.

Inslaget i *SVT Nyheter Öst* kl. 19.55 var en kortare version av det inslag som sändes kl. 18.30.

SVT Nyheter Öst den 18 och 28 juni 2017

Den 18 juni kl. 18.10 och 19.55 sändes en trailer i *SVT Nyheter Öst*. Trailern, som handlade om den granskning SVT gjort, bestod av hopklippta sekvenser från tidigare inslag och följande sades.

(Före detta lärare 1) – Kalabalik, alltså. (Före detta lärare 2) – Det var regelrätta slagsmål. (Reporter) – 23 miljoner i extrapengar. (Före detta lärare 3) – Man klarar inte av att stanna. (Reporter) – Andelen lärare med pedagogisk lärarexamen har fullkomligt rasat. (Företrädare Lärarförbundet) – Jätteallvarliga brister. (Skoldirektör) – Det är Skolinspektionen som har ansvar. (Chef Skolinspektionen Linköping) – Det ska kommunen göra. (Utbildningsminister) – Vilda Västern. (Huvudman) – Nej, nej nu pratar vi inte. (Före detta lärare 4) – De har lurat barnen och föräldrarna.

Mot slutet av trailern syntes också texten ”stora bidrag – stora behov” och ”få lärare – ingen kontroll”.

Inslagen i *SVT Nyheter Öst* den 28 juni kl. 18.25, 19.55 och 21.25 handlade om att Skolinspektionen riktat omfattande kritik mot skolan. Bland annat sades det att skolan hotades med vite om inte 22 olika brister åtgärdas. I inslaget kl. 18.25 sa nyhetspresentatören att SVT sökt skolan men ännu inte fått en kommentar. I inslagen kl. 19.55 och 21.25 sades att de ansvariga vid skolan skrivit i ett mejl att de ser allvarligt på bristerna och att det gick att läsa mer på SVT:s webbplats.

ANMÄLAN

Inslagen har anmälts av Kunskapsljusets huvudman som i huvudsak anför följande.

Inslagen upplevdes vara en partisk och osaklig kampanj mot skolan byggd på flera felaktiga fakta och påståenden.

Strukturbidrag och redovisning

Det påstods felaktigt att skolan fått 23 miljoner i ”extrapengar” och att det inte går att granska var pengarna har tagit vägen då skolan är en ekonomisk förening.

- Skolan är inte en ekonomisk förening utan en ideell förening vilket innebär att alla pengar stannar kvar i verksamheten och inga vinster betalas ut till ägare.
- Skolans ekonomi går att granska ner på kontonivå. De senaste sex åren har fullständiga redovisningar av skolans ekonomi lämnats till Skolinspektionen. Räkenskaperna är offentliga handlingar där det enda som är sekretessbelagt är personuppgifter.
- Strukturbidraget är inga ”extrapengar” utan en del av skolpengen som alla skolor kan söka och som utgår som bidrag för att skolan ska kunna motverka negativa socio-ekonomiska faktorer i elevunderlaget.

Kunskapsljuset, precis som alla andra friskolor som driver verksamhet för skattebetalarnas pengar, är skyldiga att redovisa hur skolpengen används, varav strukturbidraget är en integrerad del. Alla friskolor måste lämna in en årlig ekonomisk redovisning över hur de använder skolpengen. Beroende på ägarform så lämnas redovisningen antingen till Bolagsverket eller på begäran till Skolinspektionens Avdelning för Ekonomisk Analys. Eftersom skolan är en ideell förening kräver Skolinspektionen en ”fylligare” redovisning än bara ett bokslut. I Kunskapsljusets redovisning, som är på kontonivå, kan man till och med se vad som lagts på pennor och suddgummin. Detta borde en universitetsutbildad och rutinerad reporter känna till. Istället för att vända sig till Skolinspektionen som är den myndighet som gör den riktiga tillsynen av Kunskapsljuset och andra skolor har man vänt sig till Sveriges Kommuner och landsting (SKL) för att få fram uppgifter om skolan. SKL är bara en intresseförening och har ingen granskande uppgift över vare sig privata eller kommunala skolor. Enbart Skolinspektionen har i uppgift att granska var skolpengen tar vägen.

Grafik

I inslagen framfördes även flera andra felaktiga påståenden och slutsatser baserade på gammal eller felaktigt använd statistik. Häribland en grafisk skylt som visade ”antalet elever per lärare”. Statistiken är tagen från Skolverkets databas, Siris, som alla skolor årligen rapporterar till. I inslaget redovisades lärartätheten för de senaste tre rapporterade läsåren; 2015/16 – 2016/17 (Östnytt's grafik: 6.6, 8.9, 10.6). På dessa siffror kommenterade reportern att ”lärartätheten sjunkit dramatiskt de senaste tre åren”. Slutsatsen är dock felaktig eftersom siffran 6,6 elever per lärare är hämtad från 2013/14 då skolan hade ovanligt hög tillgång på lärare. Sanningen är istället att lärartätheten på skolan de senaste fem åren pendlat mellan 8,9 och 10,6. Under de sju år skolan fått strukturbidrag har antalet elever per lärare varit i medeltal 8,8 – väsentligt färre elever per lärare än rikssnittet som under samma tid legat på 12-13 elever. Det handlar alltså inte om någon ”dramatisk ökning” av antalet elever per lärare som det påstods i ett av inslagen. Inte heller är det någon dålig situation, där man kan jämföra med siffran för samtliga skolor i Norrköpings kommun på 11,6 elever

per lärare eller rikssnittet som är 12 elever per lärare. Den felaktiga uppgiften har påpekats till redaktionen men ingen rättelse har skett.

Intervju med huvudmannen

Under en intervju med huvudmannen gjordes en tvivelaktig redigering som troligen varit avsedd att misstänkliggöra huvudmannen för att vilja dölja något. I inslaget sa reportern att någon eller några ur den före detta personalen sagt att de tvingats köpa undervisningsmaterial för egna pengar. I bild reste huvudmannen sig då upp och avbröt intervjun, tog av myggan och gick därifrån. I verkligheten hade huvudmannen redan tidigare i intervjun svarat utförligt och korrekt på den frågan och på andra av reportern vidarebefordrade påståenden från de anonymt intervjuade. En av skolans medarbetare bandade hela intervjun. Anmälaren vänder sig mot det bedrägliga sätt på vilket intervjun är klippt, särskilt som det framgår att huvudmannen i verkligheten blev upprörd över de fortsatta anonyma påståenden som han redan en gång svarat på, och sa att han väntar med att ge sina svar till Skolinspektionen som vid intervjutillfället genomförde en pågående, äkta granskning av skolan.

Tittar man på hela intervjun så verkar reportern redan ha sin tes om en ”muslimsk sekt” med en despotisk huvudman klar för sig från början. Han är inte intresserad av att få veta att majoriteten av personalen består av svenska, kristna eller sekulära lärare och lärarassistenter och inte ”muslimer tagna direkt från gatan.” Han tycks bara intresserad av att få sina ”sagespersoners” fakta och åsikter bekräftade. Det upplevdes inte som att reportern var intresserad av att få några underbyggda och korrekta svar på kritiken.

Strax innan huvudmannens upprörda reaktion säger huvudmannen att alla dessa anonyma påståenden kommer från personer som inte tycker om huvudmannen och som har för avsikt att skada huvudmannen och skolan, och som inte är intresserade av elevernas bästa. Detta vet vi med säkerhet eftersom två av *SVT Nyheter Östs* ”sagespersoner” tidigare öppet, till anmälaren och personalen, uttalat att de är missnöjda och ”ska göra allt för att lägga ner skolan.” Trots att huvudmannen i sitt svar inte nämner några namn så togs det inte med i inslaget som förklaring till varför huvudmannen avbröt intervjun. Istället framstod det som om han blev upprörd över frågan om personalen måste köpa undervisningsmaterial för egna pengar.

Lärares medlemskap i fackförening och behörighet

Reportern var inte intresserad av att träffa lärare som hade en annan bild av skolan att förmedla. Reportern hade som krav att, då han bad om en intervju med flera ur personalen, de skulle åka till en park i centrala Norrköping, detta då han enligt uppgift från lärare var rädd för huvudmannen.

De intervjuer som gjordes med personalen var vinklade så att de skulle bekräfta den bild reportern redan målat upp av skolan. De svar som lämnades till reportern om lärarnas erfarenhet och kompetens var inte med i inslagen. Inte heller citeras den redogörelse om lärarnas behörighet som lämnades över vid intervjutillfället. Under intervjun frågade reportern hur många av lärarna som är högskoleutbildade, vilket var en förnedrande situation för skolans lärare. Detta var dock inte med i inslaget. I stället fick tittarna höra speakern tala om ”en liten skara som kommenderats ut.” Inte någon gång har huvudmannen, rektor eller någon annan ur skollädaingen ”kommenderat” ut lärare för att tala med reportern utan initiativet var helt fackligt. Intervjun hade heller aldrig skett om inte arbetsplatsombud insisterat på att bli intervjuade. Upprinnelsen var att *SVT Nyheter Öst* i ett inslag slog fast att ingen lärare vid skolan var fackligt ansluten vilket var en uppgift som upprörde och förvånade det tiotal av skolans lärare som är betalande medlemmar i Sveriges Lärarförbund. Reportern har också försökt få fram uppgifter om lärares fackliga tillhörighet men fått förklarat för sig att det vore ett brott mot personuppgiftslagen att lämna ut sådana uppgifter. Reportern fick dock veta att fler än tio lärare på skolan är anslutna till facket.

I intervju med utbildningsministern uppgav reportern att bara 15 procent av lärarna på skolan var behöriga. I databasen Siris framgår att det är 31 procent. I inslag påstods det oemotsagt, genom en anonymt intervjuad, att skolan rekryterar lärare direkt från gatan. Det sades också av en anonymt intervjuad att skolan satt in en bussförare som lärare. Det är fel. Personen i fråga arbetade aldrig som lärare men som lärarassistent i modersmålet somaliska. Inte någon gång bemödade sig reportern om att ta kontakt för att få reda på hur det låg till i verkligheten.

Jämförelse med annan friskola

I ett inslag jämfördes skolan med Jasminskolan som ”stängdes” år 2013 med hjälp av att anonyma personer fick säga ”Kunskapsljuset borde också ha lagts ner då”. Detta utgjorde ”guilt by association”. Därtill sa en företrädare från Lärarförbundet, efter att hon tittat i några papper, ”Ja, det är ju en fruktansvärd situation, och jag vet ju av erfarenhet hur de gör; de ger glädjebetyg och då kan inte Skolinspektionen göra något”. Det framgick inte vad för papper hon tittat på. Det var också den enda gången det nämndes något om elevernas prestationer. Inte någon gång har någon vid skolan tillfrågats om hur det har gått eller går för eleverna trots att det är relevanta frågor för skolans existens och frågor som Skolinspektionen fokuserar på.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anför i huvudsak följande.

Bakgrund

Varje år betalar kommunerna ut miljardbelopp i extrapengar till vissa skolor i så kallade strukturbidrag. Kunskapsljuset hade de senaste sju åren fått 23 miljoner kronor i strukturbidrag, enligt siffror från utbildningskontoret i Norrköping. Per elev var det mest i Norrköpings kommun. Varken kommunen eller Skolinspektionen hade kontrollerat vad pengarna använts till. På Kunskapsljuset gick många nyanlända – en grupp som av kommunen bedöms ha ett ökat behov av stöd.

SVT Nyheter Öst har intervjuat sammanlagt ett tiotal källor med insyn i skolans verksamhet som vittnat om en dålig arbetsmiljö, brist på lärare och stökig miljö för eleverna på skolan. Redaktionen bedömde att berättelserna var trovärdiga samt fristående och inte berodde på att man på något sätt pratat ihop sig för att föra fram en gemensam agenda. De källor som gått med på att vara med och berätta om bristerna i *SVT Nyheter Öst* ville ha dolt ansikte och förvrängd röst i inslagen, av vad de uppgav var rädsla för ”repressalier” från skolans huvudman.

En uppgift som stärkte uppgifterna om en bristfällig arbetsmiljö på skolan var att andelen lärare med högskolekompetens kraftigt minskat på skolan under de senaste fem åren, enligt siffror från Skolverket. Skolan låg nu i botten bland svenska skolor när det gällde andelen behöriga och högskoleutbildade lärare.

SVT Nyheter Öst kunde i granskningen visa hur myndigheter betalade ut öronmärkta medel utan att följa upp hur de användes, trots att det i vissa fall fanns uppgifter som tydde på att pengarna inte använts på rätt sätt. Granskningen visade också att detta inte var unikt för Norrköping. Enligt SKL fanns ingen exakt siffra på hur mycket okontrollerade strukturbidrag som delades ut i Sverige, men enligt SKL handlade det om miljardbelopp.

Strukturbidrag och redovisning

Det stämmer att *SVT Nyheter Öst* i sin rapportering felaktigt uppgav att Kunskapsljuset är en ekonomisk förening. SVT beklagar detta sakfel. Det korrekta är att skolan drivs som en ideell förening. Dock är redovisningsreglerna för en ekonomisk respektive ideell förening desamma i bemärkelsen att årsredovisningarna i de flesta fall inte är allmänt tillgängliga.

När reportrarna som gjort inslaget blev varse om felet gjorde de bedömningen att felet inte var av sådan avgörande betydelse att en rättelse behövde göras. I den minidokumentär som *SVT Nyheter Öst* publicerade på sin hemsida den 18 juni 2017 har den felaktiga uppgiften om att skolan drivs som en ekonomisk förening korrigerats.

Huvudsyftet med granskningen var att belysa hur myndigheterna granskar och följer upp vad de öronmärkta stödpengarna har använts till, inte att själva

fördjupa sig i skolans ekonomi. Det redaktionen kom fram till var att systemet för kontroll inte fungerar.

Trots att det primära syftet för *SVT Nyheter Öst* inte var att granska den enskilda skolans ekonomi gjorde redaktionen flera försök att få tag på skolans ekonomiska redovisning. Bland annat har man haft kontakt med enhetschefen på enheten för ekonomisk granskning vid Skolinspektionen. Han skickade till redaktionen det material som Skolinspektionen begärt in i samband med tillsynen av Kunskapsljuset. Materialet bestod av en preliminär resultat- och balansräkning per 2016-12-31, uppställd som en årsredovisning. Något mer uppdaterat eller detaljerat material hade Skolinspektionen inte begärt in. Utifrån den knapphändiga information som Skolinspektionen begärt ut från skolan var det omöjligt att se hur strukturbidragen hade hanterats eller vad de i detalj hade gått till. *SVT Nyheter Öst* granskning visade också att Skolinspektionen inte hade begärt ut den kompletta årsredovisningen från skolan sedan år 2012. Detta visade hur bristfälligt Skolinspektionen följde upp hur skolan använde det öronmärkta strukturbidraget.

Enligt SKL har rektorer inget ansvar att redovisa för kommunerna hur strukturbidragen använts. Och kommunen har heller inget kontrollansvar. I inslaget som sändes i morgonsändningarna i *SVT Nyheter Öst* den 23 maj 2017 framgick att Norrköping kommun sade sig sakna insyn i skolans ekonomi.

Redaktionen hade också ett flertal gånger kontakt med Kunskapsljusets huvudman och bad att få ta del av skolans årsredovisningar. Trots att redaktionen till en början lovades underlag fick man den 22 maj 2017 besked via mejl från skolans huvudman att denne inte avsåg att skicka ytterligare underlag till redaktionen. Det *SVT Nyheter Öst* har fått ta del av är balansräkningen. De detaljer redaktionen har sökt skulle ha gått att hämta ur resultatrapporten där samtliga konton är specificerade. Redaktionen har inte lyckats få tag på årsredovisningen på annat sätt.

Att strukturbidraget ett par gånger kallades för ”extrapengar” i inslagen var en förenkling i dagligt tal avsedd att öka förståelsen för tittarna om att det rör sig om pengar som bara vissa skolor får.

Grafik

Redaktionen kan, efter att ha tagit del av anmälarens kommentar, konstatera att det tyvärr har blivit ett fel i grafiken i inslaget. Siffran 6,6 kom från det föregående läsåret 2013. Av misstag hade siffran kopplats till fel läsår. I grafiken skulle alltså ytterligare ett läsår ha redovisats; 2013: 6,6, 2014: 9,0, 2015: 8,9, 2016: 10,6.

Antalet elever per lärare hade alltså gått upp från 6,6 till 10,6 på fyra läsår och inte på tre, så som det framgick i SVT:s grafik. Redaktionen beklagar detta

misstag. Det som sades i inslaget var dock i huvudsak korrekt. Siffrorna användes för att visa att det huvudmannen menade att pengarna använts till, att höja närvaron av vuxna på skolan, inte verkade stämma. Det framgick också i grafiken att rikssnittet är 12 elever per lärare. I övrigt gjordes inga jämförelser med siffran för samtliga skolor i Norrköpings kommun eller rikssnittet.

Det gick drygt nio månader mellan att felet gjordes och att redaktionen blev varse om det. Redaktionen ansåg att felet inte var av så avgörande betydelse att en rättelse behövde göras.

Intervju med huvudmannen

Anmälaren är kritisk till att SVT visade hur han, efter att ha fått en fråga om att någon eller några ur den före detta personalen sagts sig vara tvingad att köpa undervisningsmaterial för egna pengar, reste sig upp och avbröt intervjun. Enligt anmälaren hade han tidigare i intervjun svarat både utförligt och korrekt på den frågan och anser att *SVT Nyheter Öst* genom att visa den avbrutna intervjun gjorde en tvivelaktig redigering.

När huvudmannen avbröt intervjun, som bland annat sändes i *SVT Nyheter Öst* den 22 maj 2017 och i *Rapport* den 2 juni 2017, sa han bland annat att folk ville förstöra för skolan och när reportern frågade vilka sa huvudmannen ”De har varit här och jobbat här men de har gått härifrån, för att vi har sparkat ut dem”.

Syftet med att publicera huvudmannens svar om att man ”sparkat ut” tidigare lärare var att svaret förstärkte bilden av en arbetsplats präglad av konflikter, som flera före detta lärare på skolan hade gett vid intervjuer med SVT.

Att *SVT Nyheter Öst* visade att huvudmannen avbröt intervjun var också ett sätt att förklara för publiken varför huvudmannen inte svarade på ytterligare frågor, till exempel fackets misstanke om att eleverna på skolan fick så kallade ”glädjebetyg”. Detta redovisades också i sändningarna, bland annat den 29 maj kl. 18.30.

Redaktionen gjorde en längre intervju med skolans huvudman och har gjort en bedömning av vilka frågor och svar som varit mest angelägna att publicera. Huvudmannen sade upprepade gånger i intervjun att kritiken från tidigare lärare var baserad på lögner. På en fråga om skolmaterial svarade huvudmannen ”Nej nu vill jag inte svara mer på sådana här frågor. Det handlar inte om de här frågorna. Det är fel snack. Det finns ingen som har begärt någonting att köpa hem förrän vi har köpt. Det här är bara prat som inte finns i verkligheten. Som inte är behörigt”. Just detta citat publicerades inte av *SVT Nyheter Öst*. Huvudmannen fick dock framföra sina synpunkter på kritiken på flera ställen i granskningen, bland annat i inslaget som sändes den 23 maj kl. 18.30. I inslaget som sändes den 22 maj 2017 framstod det som att huvudmannen avbröt intervjun efter en fråga om skolmaterial. Under intervjun fick

huvudmannen flera frågor efter den om skolmaterial – bland annat om stök i klassrummen – och valde till sist att avbryta intervjun. Redaktionen anser inte att denna redigering medfört att citat med relevant information har tagits bort men beklagar att det inte är tydligare att intervjun har klippts.

Huvudmannens svar på kritiken från föräldrar och tidigare lärare på skolan gavs utrymme i sändningarna i *SVT Nyheter Öst* den 22, 24 och 30 maj 2017, kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35, 9.10, 18.30, 19.55 och 21.45, samt i *Rapport* den 2 juni 2017, kl. 19.30. I inslaget i *SVT Nyheter Öst* den 7 juni 2017 intervjuades lärare vid skolan som fick utrymme att försvara skolan mot kritiken. Den 29 maj 2017 handlade inslagen i *SVT Nyheter Öst* om kritik mot Skolinspektionen som inte gjort uppföljande besök på skolan trots att man funnit allvarliga brister vid en inspektion 2013. Skolinspektionen fick svara på kritiken från Lärarförbundet och från tidigare anställda på skolan. Den 23 maj 2017 handlade inslagen i *SVT Nyheter Öst* om att kommunen fick kritik eftersom man inte hade gjort ett så kallat insynsbesök på Kunskapsljuset på 12 år. Här riktades kritiken mot Norrköpings kommun, som också fick svara.

I den längre sändningen kl. 18.30 den 23 maj 2017 fick också huvudmannen uttala sig om kritiken ytterligare en gång. Huvudmannens svar, bland annat om vad man använt strukturbidragen till och varför man hade så få obehöriga lärare, gavs sammantaget gott om utrymme i SVT:s inslag.

Lärares medlemskap i fackförening och behörighet

Uppgiften om att inga lärare var fackligt anslutna hade lämnats till SVT från både Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund. När det under dagen den 30 maj 2017 kom till redaktionens kännedom att uppgiften var felaktig korrigerade man inslaget till kvällens sändningar och man sände också en rättelse direkt efter inslaget som gick i sändningen kl. 18.30.

Nio lärare som arbetade på Kunskapsljuset och som ansåg att kritiken mot skolan var orättvis fick också ge sin bild av detta i ett inslag som sändes kl. 18.30 och kl. 19.55 den 7 juni 2017.

I inslaget den 24 maj kl. 18.30 intervjuades bland annat en före detta anställd på skolan och sa då bland annat ”När vi jobbade där var vi kanske två, tre behöriga lärare. Man tog in busschaufförer”. Personen lämnade uppgifter som förstärkte och konkretiserade Kunskapsljusets problem med att hitta behöriga lärare. Uppgifterna lämnades av en tillfällig medverkande på vilken kravet på opartiskhet och saklighet enligt praxis är lägre ställt. Det finns dock en samstämmighet hos de som *SVT Nyheter Öst* har intervjuat om att det har förekommit icke utbildad personal i klassrummen.

Något ytterligare bemötande kring dessa frågor fick inte redaktionen eftersom skolans huvudman avbröt intervjun med *SVT Nyheter Öst* innan de hade ställt

alla frågor. Anmälaren bekräftar dock delvis uppgiften i sin anmälan, när han skriver: "Bussföraren och kökspersonalen det talas om är en och samma person som aldrig arbetade som lärare, men väl som lärarassistent i modersmålet somaliska".

I ett inslag som sändes på morgonen den 2 juni 2017, i en intervju med utbildningsministern sa reportern att "bara 15 procent av lärarna på skolan är behöriga". Uppgiften med 15 procent syftade på "antalet lärare med lärarlegitimation och behörighet i ämnet", enligt siffror från Skolverkets databas Siris. Den uppgift som nämndes flest gånger i SVT:s granskning var "andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen", som i Kunskapsljusets fall låg på 31 procent år 2016. Anledningen till att SVT i sin granskning hade valt att fokusera på den senare uppgiften är att den går att jämföra bakåt över tid. Men båda siffrorna var alltså korrekta.

Jämförelse med annan friskola

Enligt anmälaren ägnade sig SVT åt "guilt by association" genom att ta upp nedläggningen av Jasminskolan. De som i inslaget gjorde en koppling mellan Kunskapsljuset och Jasminskolan var tillfälligt medverkande för vilka kravet på opartiskhet är lägre ställt.

Inslagen den 18 och 28 juni 2017

Inslaget den 18 juni kl. 18.10 och 19.55 var en så kallad trailer eller "puff" som syftade till att berätta för tittarna att det nu fanns en nyhetsdokumentär om skolan på *SVT Nyheter Östs* webbplats.

En trailer är till sin form ofta tillspetsad och syftar till att locka till nyfikenhet, inte till att ge en fullständig eller balanserad bild av vad en granskning har kommit fram till. I direkt anslutning till trailern hänvisade också programledaren till den dokumentär där hela sammanhanget framgick. SVT:s tittare torde vara bekanta med formgreppet och förstå att man i en trailer sällan får hela bilden. SVT vill i sammanhanget också peka på att trailern bör ses som en liten del av en granskning som pågått under en längre tid och där *SVT Nyheter Öst* hade sänt upprepade inslag i ämnet sedan slutet av maj 2017. Det framgick också för tittarna att trailern hade föregåtts av en granskning.

Inslagen den 28 juni handlade om att skolan fått "omfattande kritik från Skolinspektionen." Redaktionen ringde och talade med skolans huvudman under dagen och bad om en kommentar. Huvudmannen ville då få frågorna skickade till sig via mejl. Redaktionen skickade frågorna kl. 15.28. Kl. 18.59 kom svar från huvudmannen i vändande mejl och svaret citerades kort i kvällens sändningar samt sammanfattades i en längre artikel på *SVT Nyheter Östs* webbplats. Efter inslaget som sändes kl. 18.25 sa programledaren "SVT har sökt ansvariga för skolan men ännu inte fått någon kommentar".

SVT ska granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna samt spegla verksamheten inom sådana organ och inom andra maktsfärer. Det är SVT:s uppgift att granska hur allmänna medel används – och belysa brister i hur systemet för kontroll av allmänna medel fungerar.

En månad efter *SVT Nyheter Östs* publiceringar kom Skolinspektionens rapport kring skolan. Rapporten byggde på inspektioner som gjordes under våren 2017. Kunskapsljuset fick i rapporten skarp kritik och hotades av vite om totalt 750 000 kronor om inte bristerna åtgärdades. Skolinspektionen bekräftade många av de brister som framkommit i *SVT Nyheter Östs* granskning.

Som framgår av rapporteringen och ovan anförda var detta en omfattande rapportering och granskning under mer än två veckors tid. Under hand som faktafel uppdagades korrigerades de och SVT anser att Kunskapsljusets huvudman gavs möjlighet att svara på avgörande kritik.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren har inkommit med kommentar på SVT:s yttrande och anför i huvudsak följande.

Den rättelse som gjordes avseende att skolan är en ideell förening skedde den 18 juni 2017, det vill säga nästan en månad efter att det första inslaget sändes den 22 maj 2017. Då var skadan redan skedd. Rättelsen gjordes därtill enbart på webben och inte i de tabblåsända nyhetsprogrammen.

SVT tog kontakt med chefen vid enheten för ekonomisk granskning vid Skolinspektionen först efter att alla inslag om skolans ekonomi sänts. Efter att ha ringt ett telefonsamtal till enhetschefen kunde anmälaren konstatera att SVT inte varit i kontakt med enheten. Enhetschefen svarade också att reportrar hade kunnat få ta del av skolans redovisningar då de är offentliga handlingar. Det är således inte sant så som SVT anför i sitt yttrande att ”årsredovisningar i de flesta fall inte är allmänt tillgängliga”. Trots att anmälaren ringt till redaktionschefen och upplyst om detta har ingen rättelse skett.

SVT tar Skolinspektionens rapporter från juni 2017 och november 2017 till intäkt för att SVT:s granskning varit korrekt. Sanningen är dock att den kritik som framfördes i SVT:s inslag på de flesta punkter inte stämmer överens med de brister som Skolinspektionen efter sina inspektioner kunde konstatera. Skolan har aldrig fått kritik för hur ekonomin sköts, vilket var det bärande temat i *SVT Nyheter Östs* granskning. I *SVT Nyheter Östs* tittarkrets förblir skolan den muslimska sekten där miljoner försvann utan att kunna granskas.

Mot bakgrund av den misskrediterande klippningen och då det stod klart att reportern på förhand skapat sig en bild av skolan byggd på hörsägen och inte fakta drog huvudmannen tillbaka sitt erbjudande om att lämna över delar av skolans ekonomiska redovisning.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (13 § andra stycket i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis att om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag. Att en part vägrar att medverka hindrar inte att ett program eller inslag sänds. Om möjligt bör i sådana fall den kritiserades uppfattning redovisas på något annat sätt.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Dessa skyldigheter innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

SVT ska beriktiga uppgifter som förekommit i ett tv-program när det är befogat (5 kap. 4 § radio- och tv-lagen).

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämndens uppgift är att övervaka innehållet i sända program i förhållande till bestämmelserna i radio- och tv-lagen och sändningstillståndet. Anmälarens kritik mot eventuella ställningstaganden som SVT gjort i yttranden som förts fram i ärendet omfattas därför inte i sig av nämndens granskning.

Kritik och bemötande

Nämnden konstaterar att inslagen utgjorde en del av en granskning av hur skolan Kunskapsljuset nyttjat det så kallade strukturbidraget och hur tillsyn och uppföljning av bidraget fungerar. Det förhållandet att inslagen hade en kritisk infallsvinkel gentemot skolan innebär inte i sig att inslagen strider mot kravet på opartiskhet. Under granskningen riktades dock sådan kritik mot skolan som i flera delar krävde ett bemötande eller kommentar av en företrädare för skolan. Skolans huvudman gavs på olika sätt möjlighet till bemötande bland annat genom en intervju, vilken han så småningom dock valde att avbryta. I de flesta inslag fick huvudmannen i tillräcklig utsträckning bemöta den huvudsakliga kritik som riktades mot skolan. Avseende de inslag där skolans inställning inte framkom gör nämnden följande bedömning.

Inslag som krävde ett bemötande

I inslagen som sändes den 29 maj 2017 kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35, 9.10 och 21.45 medverkade inte huvudmannen och skolans inställning till kritiken redovisades inte heller på annat sätt. I inslaget som sändes den 29 maj kl. 18.30 medverkade visserligen huvudmannen, dock redovisades inga av hans argument. I stället framstod det som att huvudmannen nekade till att svara på reporterns frågor, detta trots att det av tidigare inslag och av SVT:s yttrande står klart att han valde att avbryta intervjun först efter det att han besvarat flera av reporterns frågor. Samtliga inslag som sändes den 29 maj strider därmed mot kravet på opartiskhet.

Inslagen den 18 juni 2017 kl. 18.10 och 19.55 bestod av en trailer där kritiken mot skolan sammanfattades i flera korta klipp. Det är inte förenligt med kravet på opartiskhet att rikta allvarlig kritik mot skolan utan att på något sätt redovisa skolans inställning. Inslagen strider därför mot kravet på opartiskhet. I den bedömningen beaktar nämnden den tid som förflutit mellan den ursprungliga rapporteringen och den aktuella trailern.

Inslag som inte krävde ytterligare bemötande

I inslagen den 23 maj 2017 kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35 och 9.10 samt den 2 juni 2017 kl. 7.10, 7.35, 8.10, 8.35, 9.10, 19.55 och 21.45 medverkade inte skolans huvudman och skolans inställning redovisades inte på annat sätt. Mot bakgrund av att huvudmannens inställning redovisades i de senare sändningarna under dagen och att kritiken i huvudsak var riktad mot hur kommunen kontrollerade skolor, strider morgoninslagen den 23 maj dock inte mot kravet på opartiskhet.

Avseende inslagen den 2 juni hade huvudmannen i tidigare inslag getts tillräcklig möjlighet att bemöta den kritik som framfördes mot skolan. Därtill var den huvudsakliga kritiken riktad mot bristen på tillsyn och uppföljning av bidrag. Inte heller dessa inslag strider mot kravet på opartiskhet.

I inslagen i *SVT Nyheter Öst* den 22 maj 2017 kl. 18.30, den 2 juni 2017 kl. 18.30 och i *Rapport* den 2 juni 2017 kl. 19.30 framstod det som att huvudmannen

avbröt intervjun efter att ha fått en fråga om skolmaterial. SVT har dock uppgett att huvudmannen fick fler frågor efter den om skolmaterial, bland annat om stök i klassrummen, innan han slutligen valde att avbryta intervjun. Redigeringen i dessa fall medför inte att inslagen strider mot kravet på opartiskhet.

Felaktigheter i rapporteringen

Det förekom flera felaktiga uppgifter i rapporteringen; bland annat att skolan är en ekonomisk förening och att inga lärare vid skolan är fackligt anslutna. Därtill redovisades felaktiga uppgifter i grafiken om lärartätheten vid skolan. Avseende lärares fackliga medlemskap rättade SVT uppgiften i en senare sändning samma dag som den framfördes. SVT har därmed följt bestämmelsen om beriktigande och uppgiften medför inte att inslagen strider mot kravet på saklighet i denna del.

Strukturbidrag och redovisning

Det kan diskuteras om SVT i rapporteringen förmedlade en korrekt bild av möjligheterna till insyn i skolans ekonomi samt hur strukturbidraget nyttjats vid skolan. I inslagen uppgavs bland annat att "Kunskapsljuset drivs som en ekonomisk förening, det innebär att årsredovisningen inte är offentlig", "ingen vet vart pengarna hamnat" och "bidrag som inte behöver redovisas vad de gått till". Då fokus i inslagen låg på att uppföljning och tillsyn av de utbetalda medlen brister, och att det av ärendet framgår att det råder oklarheter om hur strukturbidragen följs upp, medför inte uttalandena att rapporteringen i denna del strider mot kravet på saklighet.

Grafik

I inslaget den 22 maj 2017 kl. 18.30 redovisades felaktig grafik över hur andelen elever per lärare förändrats över tid på skolan. Då det tydligt framgick att antalet elever per lärare ökat och då huvudmannen i inslaget gavs möjlighet att ge sin syn på saken, anser nämnden inte att den felaktiga grafiken medför att inslaget strider mot kravet på saklighet.

SVT har i sitt yttrande uppgett att det gick drygt nio månader mellan att felet gjordes och att redaktionen blev varse om det. Nämnden noterar emellertid att det av handlingarna i ärendet framgår att bolaget erhöll information om att uppgifterna var felaktiga redan den 27 september 2017.

Vad anmälaren i övrigt anfört medför inte att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Dag Mattsson, Jan Holmberg, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Berivan Yildiz och Gunnar Springfeldt efter föredragning av Cecilia Smitt Meyer.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Cecilia Smitt Meyer

Originalhandling med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.